

gu a priateľa, a to doslova od jeho kolísky až po predčasnú smrť. Pápežský prelát Štefan Vragaš, kňaz a jazykovedec, v minulosti pracovník dnešného Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV a spoluautor Slovníka slovenského jazyka, spomínal na vzácne priateľstvo, ktoré ho dlhé roky – aj napriek odlúčeniu, keďže Š. Vragaš pôsobil najmä v Ríme a vo Viedni – spájalo s J. Oravcom, s ktorým sa poznali už od čias vysokoškolského štúdia na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave. Spomienkovú časť nitrianskeho seminára uzavreli slová bývalej kolegyne profesora Oravca Kataríny Habovštiakovej. Okrem spoločných rodinných dovolení v Bulharsku vyzdvihla i profesorov obdivuhodný vzťah k slovenskej prírode.

Srdečná i pracovná atmosféra, čerpanie z vedeckého i osobnostného dedičstva popredného slovenského lingvistu, hodnotenie jeho impulzov pre slovenskú lingvistiku v 20. i 21. storočí a nadväzovanie na bohatstvo prítomné (no nie ukryté) v jeho bohatej vedeckej spisbe, to boli hlavné atribúty seminára *Syntax a morfológia – väzby a súvislosti*. Návrat k dedičstvu profesora Jána Oravca azda ani nemohol byť iný. Jeho živé a vedecky podnetné myšlienky ožijú vo forme príspevkov z vedeckého seminára publikovaných v Jazykovedných štúdiách.

Marián Macho

Druhý zväzok Slovníka súčasného slovenského jazyka H – L vykročil k používateľom

V utorok 10. mája 2011 o 15.00 hod. zaplnili celú prednáškovú miestnosť v Kongresovom centre Vydavateľstva SAV VEDA na Štefánikovej ulici v Bratislave odborníci z akademickej obce i záujemcovia zo širokej verejnosti, aby sa zúčastnili na prezentácii druhého zväzku Slovníka súčasného slovenského jazyka H – L (ďalej SSSJ 2). Prezentáciu otvorila a celé podujatie moderovala vedecká tajomníčka Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV v Bratislave (ďalej JÚĽŠ SAV) S. Mislovičová. Na úvod privítala celý takmer 20-členný kolektív autoriek, menovite hlavné redaktorky K. Buzássyovú a A. Jarošovú, ale aj riaditeľa JÚĽŠ SAV P. Žiga a významných hostí ako J. Bakoša, predsedu Edičnej rady SAV, J. Bábika a Ľ. Ďurišovú

zo sekcie umenia a štátneho jazyka Ministerstva kultúry Slovenskej republiky, prof. Štefana Lubyho, bývalého predsedu Slovenskej akadémie vied. S. Mislovičová podotkla, že hoci text slovníka vyzerá v tlačenej podobe tak jednoducho, na ceste, na ktorej vznikol, musel podať autorský kolektív heroický výkon až do dňa, kým dielo uzrelo svetlo sveta.

Úvodné slovo mal riaditeľ JÚLŠ SAV P. Žigo, ktorý pripomenul tradíciu lexikografickej práce na pôde JÚLŠ SAV a podelil sa s radosťou, ktorá pramení z ďalšieho ohnivka v podobe predstavovaného slovníka, ktorým dlhoročná tradícia významne pokračuje. A ohnivko to veru nie je zanedbateľné. Po Slovníku slovenského jazyka (ďalej SSJ) z päťdesiatych a šesťdesiatych rokov minulého storočia, ktorého hlavným redaktorom bol Š. Peciar a ktorý zachytáva slovnú zásobu slovenčiny z konca 19. storočia až do 60. rokov 20. storočia, nové dielo vychádza z materiálu posledných päťdesiatich rokov a podáva hlbší obraz súčasného slovenského jazyka. Riaditeľ JÚLŠ SAV sa poďakoval všetkým členkám lexikografického kolektívu, ale aj externým konzultantom a vyzdvihol ich prácu, vďaka ktorej mohla vzniknúť táto jedinečná kolektívna monografia. Druhému zväzku SSSJ zaprial šťastnú cestu životom k používateľovi, aby si mohol utvoriť realistický pohľad na súčasný slovenský jazyk, dozvedieť sa o ňom mnohé nové veci a zo slovníka sa aj poučiť.

Hlavná redaktorka SSSJ K. Buzássyová sa vo svojom príhovore pristavila pri koncepcii tvorby SSSJ. Zdôraznila, že slovník je koncipovaný v nadväznosti na SSJ spred päťdesiatich rokov, ale plánuje byť rozsahom mohutnejší, pričom jednotlivé zväzky nového slovníka majú a budú mať približne 30-tisíc heslových jednotiek. V druhom zväzku slovníka nájdeme v porovnaní s prvým zväzkom menej cudzích slov, no stále ich je tam dosť, čo môžu niektorí používatelia autorom vyčítať. Je však nevyhnutné uviesť si, že slovenčina sa po celý čas vyvíjala a aj vyvíja v konfrontácii s inými jazykmi. V našom jazykovom prostredí sa napr. latinčina udržala v oficiálnom styku zo všetkých jazykov najdlhšie. Až po rakúsko-uhorskom vyrovnaní začala pomaly ustupovať a to sa prirodzene podpísalo na našom jazyku. V slovníku takisto nájdeme mnoho odborných výrazov, ktoré sú priamo špecifikované pre tú-ktorú vednú oblasť, ale môžeme v ňom aj sledovať prenikanie odborných výrazov do bežného jazyka.

A. Jarošová, ďalšia hlavná redaktorka SSSJ, si zaspomínala na vstup prvého zväzku tohto slovníka medzi verejnosť a používateľov. Konštatovala,

že nie vždy boli ohlasy len pozitívne, ale tých pozitívnych bolo vždy viac a viac. A verejnosť prijala i pochopila úlohu slovníka tohto typu v slovenčine. S prácou na druhom a pripravovanom treťom zväzku slovníka (a perspektívne na ďalších zväzkoch) sa koncepcia tvorby stále prehľbovala a prehľbuje. Čím človek lexikograf vidí hlbšie do tvorby slovníka a materiálu, ktorý mu jazyk ponúka, tým sa pred ním otvára širší a širší vesmír – teda priestor v jazyku, ktorý je stále neprebádaný. Tak sa po vyriešení malého problému vždy prichádza k ďalším otázkam a súvislostiam. Tam človek lexikograf zisťuje, čo je to bytie srdca jazyka. Jazyk je jav spoločný, ale aj intímny. Preto sa vždy nájdu veci, ktoré používateľom v slovníku budú chýbať. A to tvorcov neprekvapuje. Veď britský lexikograf S. Johnson už v roku 1755 povedal: „*Autor každého iného diela môže aspoň túžiť po tom, aby ho pochválili, autor slovníka môže len dúfať, že nebude zasypaný nadávkami. Dokonca aj tejto negatívnej odmeny sa dožijú len nemnohí.*“ A. Jarošová priznala, že nevie, kedy uzrie svetlo sveta ďalší zväzok SSSJ. Zdôraznila však, že autorský kolektív robí všetko pre to, aby vyšiel čo najskôr. Poďakovala sa všetkým, u ktorých slovník našiel pozitívne prijatie a bez ktorých finančnej podpory by ho Slovensko nikdy reálne neuzrelo. Finančná podpora zo strany Ministerstva školstva SR a Ministerstva kultúry SR je pre takéto dielo veľmi dôležitá. Hlavná redaktorka je presvedčená, že autorský kolektív slovníka nájde aj ďalej spoločnú reč s ministerstvami kultúry a školstva, aby Slovensko mohlo mať komplexné slovníkové dielo, ktorého druhý zväzok dnes držíme v rukách.

Z kolektívu autoriek SSSJ sa o slovo prihlásila aj A. Šebestová. Spomínala na roky, počas ktorých sa jej práca na slovníkoch stala nielen zamestnaním, ale najmä láskou. Zdôraznila, že práca lexikografa nie je rutinou. Každé heslo je novým dobrodružstvom, lebo heslo sa dá vždy spracovať viacerými spôsobmi. A ak žiadny z dosiaľ známych postupov nie je možné zvoliť, lexikograf si aj tak musí vedieť poradiť, aby heslo uchopil a daroval mu „tvar“. Nielen na práci lexikografa však stojí také dielo, aké tu dnes uvádzame do života. Nezanedbateľná je aj práca odborných konzultantov. Jednej vednej oblasti zodpovedá zväčša jeden odborný konzultant, na niektoré oblasti sú dvaja konzultanti. Osobitne vyzdvihla prácu J. Šebestu. Ten sa v slovníku zameriava na všeobecno-odbornú terminológiu, pričom je hlavným editorom hesiel zo všetkých vedných odborov. Na záver sa A. Šebestová poďakovala všetkým prítomným aj neprítomným spolupracovníkom z radov kon-

zultantov a povzbudila kolektív do ďalšej práce slovami, že dielo, na ktorom spoločne pracujú, je dielo aj pre nich samých.

Slovo dostal aj V. Benko, ktorý pri tvorbe SSSJ zabezpečuje počítačovú a softvérovú podporu. Zdôraznil, že slovník je koncipovaný s nadštandardným softvérovým vybavením. Autorky majú k dispozícii v elektronickej podobe všetky doterajšie vydania slovenských slovníkov, české slovníky, ale aj databázu Slovenského národného korpusu (ďalej SNK). SNK v súčasnosti obsahuje trištvrte miliardy slov, pričom sú v ňom zastúpené texty zo všetkých oblastí – odborné, publicistické, beletria, ale napríklad aj blogy. Pomocou komerčného nástroja Sketch Engine a databázy SNK sa dá utvoriť každému slovu jeho lexikálny portrét. To znamená, že vieme, aké slová sa nachádzajú v jeho okolí, aké sú jednotlivé frekvencie jeho kolokačných partnerov a podobne.

Po príhovoroch rečníkov z autorského kolektívu S. Mislovičová otvorila diskusiu. O slovo sa prihlásil J. Dolník z JÚEŠ SAV, aby poďčiarkol, že ide o veľký slovník nielen rozsahom, ale najmä kvalitou a veľkosťou lexikografov, ktorí ho tvoria. Tí sa musia vyrovnávať so súčasným stavom fungovania jazyka. Fundamentálnym významom celého slovníkového diela je odovzdanie poznania mnohým generáciám po nás. Stojíme pri zrode slovníka, ktorý vypovedá o tejto dobe. Jeho základom je koncepcia, v ktorej sa odráža duch jazyka. Človek v nej vidí nie takého ducha jazyka, aký by mal byť, ale takého, aký skutočne je. Koncepcia dýcha pľúcami zloženými z dvoch častí – princípu premenlivosti a princípu neurčitosti. To možno vidieť pri zložitosti uchopenia emocionálnych slov, ako napr. *hnev* či *láska*. J. Dolník si položil otázku, koľko významov má také slovo? Duch realnosti je prítomný nie vo vnášaní vlastných postrehov tvorcov slovníka, ale skutočnosti takej, aká naozaj je. Je to inteligentný slovník, lebo sa dokáže prispôbiť obom spomínaným princípom. Ak niekto spomedzi používateľov očakáva v tomto diele mentorsky zdvihnutý prst a rigorózne prikázanú „správnu“ možnosť z dvoch buď – alebo, bude sklamaný, lebo ich tam nenájde. Lebo jazyk žije a jeho život možno sledovať aj v tomto slovníku.

Ďalším rečníkom bol Š. Luby, bývalý predseda SAV. Zaspomínal na prezentáciu prvého zväzku SSSJ a na prípravu a dohody, ktoré predchádzali oficiálnemu schváleniu podpory slovníka. Celému autorskému kolektívu úprimne zagrataloval za nádherné dielo, krásne svojím obsahom, formou, ale aj dizajnom. Veď tým sa vytvára čosi veľmi vzácne a hodnotné pre ďalšie generácie.

S. Ondrejovič z JÚLŠ SAV sa osobitne poďakoval prítomnému F. Mikloškovi, bývalému poslancovi Národnej rady SR, za jeho veľkú angažovanosť pri presadzovaní nevyhnutnosti existencie slovníka tohto typu v našom národe.

L. Ďurovič vo svojom diskusnom príspevku spomínal na začiatky tvorby SSJ a na jeho hlavného redaktora Š. Peciara. Aj SSJ zažil vo svojom čase mnoho hany a konfliktných situácií, ale aj napriek tomu je toto dielo prejavom lásky k svojmu ľudu tak, ako to cítia aj autorky dnešného nového slovníka. Podpora koncepcie tvorby nového SSSJ je nevyhnutná aj naďalej. Vydanie ďalšieho zväzku tohto diela, ktoré hovorí o realite slovenského jazyka, pokladá za veľmi dôležitý čin.

Do diskusie sa zapojil aj petrológ D. Hovorka. Vzdal hold autorskému kolektívu za dielo, ktorého ďalší článok sa stal objektom oslavy. Pripomenul aj, že vydaním vedeckých diel sa nekončí všetko úsilie kolektívu autorov. To musí nevyhnutne pokračovať aj v prepracovanom marketingu, aby sa odborné diela mohli dostať do povedomia širšej verejnosti, pre ktorú je tento slovník určený.

D. Kolár pohnutý spomienkami na tvorbu slovníkov v minulosti vyjadril radosť, že nový slovník je slovníkom, ktorý vychádza z bohatého materiálu SNK. Oceňuje prácu redakčného kolektívu, ktorý vstúpil lásku k slovníku svojim členom, aby tak slovník mohol rásť a naplňovať svoje poslanie v ďalších dieloch. Na záver všetkým zainteresovaným na tvorbe SSSJ zaželal, aby im láska k slovu a k slovníku vydržala aj naďalej.

Záverčné slová podujatia odzneli z úst riaditeľa JÚLŠ SAV P. Žiga. Poďakoval sa zástupcom lexikografického kolektívu, ktorí prispeli svojimi slovami k reálnemu obrazu druhého zväzku SSSJ, ale aj všetkým tým, ktorí sa zapojili do diskusie na podujatí. Vyjadril uznanie a vďaku recenzentom slovníka. Tí starostlivo prečítali všetky heslá a zaujali k nim odborné stanovisko. Nezabudol vyzdvihnúť ani Ministerstvo školstva SR a Ministerstvo kultúry SR, ako aj Predsedníctvo SAV, vďaka ktorým sa projekt tvorby slovníka môže realizovať. Nezanedbateľnou zložkou je v celom procese zrodu diela aj vydavateľstvo VEDA, ktoré dalo všetkému spísanému a pripravenému hmotnú podobu. Vyjadril vieru, že slovník je v dobrých rukách, v rukách žien – autoriek, i vieru, že čoskoro sa azda všetci spoločne stretne pri prezentácii tretieho zväzku.

Katarína Gajdošová